

TÜRKİYE'DE UYGULANAN KOBİ TEŞVİK POLİTİKASI VE UYGULAMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bedri DİLİK (*)
Dr. Mustafa DURAN (**)

I. Genel Olarak

Küreselleşme ve globalleşme eğiliminin hüküm sürdüğü dünyada para, sermaye ve mal hareketleri sınır tanımamakta ve buna bağlı olarak uluslararası anlaşmalarla coğrafi sınırlar ve gümrükler önemini yitirmektedir. Dünyanın giderek tek pazar haline dönüşmesi ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda değişimi gündeme getirmektedir. Sanayi devri-mi sonrasında yaşanan fabrika tipi üretim, işbölümüne dayalı örgütlenme biçimi ve üretimde uzmanlaşma anlayışı ilk dönem sanayi kapitalizminin belirgin özellikleri olmuştur.

20. yüzyılın başından itibaren “yeni” ya da “ikinci sanayi devrimi” olarak tanımlanan gelişme sonunda ise, sanayide kullanılan malzeme ve

(*) AİTİA'dan mezun olup 1971'de Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü ve MİİT Genel Sekreterliği'ne girdi. 1977-1980 yılları arasında Londra Büyükelçiliği'nde Ekonomi Müşaviri olarak görev yaptı. 1985 yılında Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğü'nde Daire Başkanlığı görevini takiben 1988-1991 yılları arasında Pakistan'da Ekonomi Müşaviri olarak görev yaptı. Halen Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğünde görev yapmaktadır.

(**) Dokuz Eylül Üniversitesi İİB Fakültesini 1987 yılında bitirdikten sonra aynı üniversitede yüksek lisans yaptı. 1989 yılında DPT'ye Uzman Yardımcısı olarak girdi. 1993 yılında Hazine Uzmanı oldu. 1997 yılında İÜ Sos. Bil. End.'de doktorasını tamamladı. Halen Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nde Uzman olarak çalışmaktadır.

ekipman çeşitliliği artmış ve “kitle üretimi” kavramı ortaya çıkmıştır. Üretim miktarı ile ürün başına düşen birim maliyet arasındaki ters orantıdan hareket eden “büyüklükler ekonomisi”, üretim miktarı arttıkça birim maliyetlerin düştüğünü gösterdi. Ürünler olabildiğince standartlaştırılarak üretim kapasiteleri artırıldı ve büyük sanayi işletmeleri ortaya çıktı.

20. yüzyılın son çeyreğinde yaşanan gelişmeler ile sanayinin yapısı daha çok müşteri tercihlerine dönük olarak, toplam kalite, esnek üretim, çok çeşitlilik gibi kavramlar önem kazandı. Ulaşım, haberleşme ve enformasyon teknolojisinin hızlı gelişimi sonucu geleneksel ekonomi kuralları değişerek, yatırım, üretim, bölüşüm ve teknoloji seçimi gibi ekonominin temelini oluşturan kavramlar yeni anlayışa göre biçimlenmeye başladı. Geleneksel anlayışta yatırım kararlarında doğal kaynaklar, iklim, pazara yakınlık, enerji potansiyeli gibi kavramlar önemli iken, günümüzde, seçilecek teknolojiler, eğitilmiş insan gücü, araştırma-geliştirme düzeyi gibi faktörler ön plana çıktı. Artık kitle üretimi yerini, esnek üretim-esnek otomasyon gibi kavramlara terketti. Ağır sanayiler ve büyük işletmeler küçülerek, küçük ve orta ölçekli işletmelere dönüşmeye başlaması ile birlikte dünyanın hemen her ülkesinde (gelişmiş ülkelerden başlamak üzere) Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) üzerinde fikir üretilmeye politika geliştirilmeye başlandı.

Çağımızın değişen koşullarında ekonomik gelişmeyi hızlandırmanın, teknolojik gelişmeyi geliştirmekte olan ülkeler açısından yakalamanın, gelişmiş ülkeler açısından ilerletmenin ya da sürdürmenin, en etkin yöntemler-den birisi; yeni ve yaratıcı fikirleri uygulamaya koyabilmekle mümkün olmaktadır. Değişim ve gelişim esnekliğine sahip olan, toplumun hemen hemen tüm kesimlerini kapsayan, irili ufaklı tüm yerleşin noktalarına kadar yayılan ve tüm ekonomik birimlerin yaklaşık yüzde 99'unu oluşturan KOBİ'ler, bu fonksiyon için en uygun araçlardan birisi olarak görülmektedir.

2. Dünyada ve Türkiye’de KOBİ’lerin Ekonomi İçindeki Yeri

KOBİ’lerin tanımının ve sınırlarının ülkeden ülkeye farklılık göstermesi KOBİ’lerin ekonomi içindeki yerinin ne olduğu konusu tam olarak bilinmemekte farklı rakamlar ifade edilebilmektedir.

TABLO 1:
Çeşitli Ülkelerde KOBİ’lerle İlgili Ekonomik Göstergeler

KOBİ’LERİN	ABD	Almanya	İngiltere	Fransa	İtalya	Türkiye
İşletmeler İçind. Payı	97,2	99,8	98,8	97,0	98,8	99,5
İstihdamdaki Payı	50,4	64,0	36,0	49,4	56,0	56,3
Yatırımlardaki Payı	38,0	44,0	29,5	45,0	39,9	26,5
Üretimdeki Payı	36,2	49,0	25,1	54,0	53,0	37,7
İhracattaki Payı	32,0	31,1	22,2	23,0	-	8,0
Kredilerdeki Payı	42,7	35,0	27,2	48,0	-	3,0

Kaynak: Tamer Müftüoğlu, Türkiye’de KOBİ’ler, Turhan Kitabevi, 1998. Sh.166.

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, ülkeden ülkeye değişmekle beraber KOBİ’ler ekonomi içinde önemli bir yere sahiptir. Ancak, KOBİ’lerin devlet desteklerinden ve kredilerden aldıkları paylar ağırlıklarıyla orantılı değildir. Özellikle Türkiye’de bu orantısızlık diğer ülkelere göre daha belir-gindir. Kredilerden KOBİ’lerin aldığı payın yüzde 3 civarında olması, küçük işletmelerde (1-9 Personel çalıştıran) bu oranın yüzde 1 düzeyinde olması durumun ciddiyetini daha açık ortaya koymaktadır (1).

KOBİ’lerin üretim, yatırım, istihdamdaki payı diğer ülkelerle benzerlik gösterirken ihracattaki ve kredilerdeki payının diğer ülkelere oranla ciddi farkların oluşması, Türkiye’nin diğer ülkelere daha çok KOBİ’lere öncelik veren politikalar üzerinde durması gereğini göstermektedir.

(1) Tamer Müftüoğlu, Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Turhan Kitabevi, 1998

KOBİ'lerin diğer işletmelere oranla avantajları şunlardır;

- Pazar ekonomisi şartlarına kolaylıkla uyum gösterebilirler,
- Esnek yapıları nedeniyle ekonomik dalgalanmaları daha rahat göğüsleyebilirler,
- Düşük öz sermaye ile kurulabilirler,
- Yeniliklere kolay uyum gösterebilirler,
- Müşterilerle daha yakın ilişki sonucu tüketici tercihlerine çabuk uyum gösterirler,
- Bürokrasi az olduğundan üretim ve yönetim mekanizmaları daha hızlı işler.

Ancak, KOBİ'lerin bu fonksiyonunu yerine getirebilmesi için, herşeyden önce öneminin kavranması gerekir. Tüm dünyada KOBİ'ler diğer işletmelere oranla avantajlı desteklerle kayırılmaktadır. Uluslararası düzenlemelerde devlet desteklerine pek sıcak bakılmazken, KOBİ'ler sözkonusu olunca önemli ayrıcalıklar tanınabilmektedir. Türkiye'nin de dahil olduğu AB mevzuatında da KOBİ'ler kayırılmakta, genel hükümler dışında tutulmaktadır.

3. KOBİ'lerin Desteklenmesi Gerekçeleri

KOBİ olgusunun bir moda değil çağın değişmelerinin bir gereği olarak ortaya çıkan ve bir ülke ekonomisi için vazgeçilmez bir olgu olduğunun anlaşılması gerekir. Bu düşünceden hareketle, daima yardım edilmesi gereken, korunmaya muhtaç ve devletin elinin altında bulunması gereken zavallı ekonomik birimler olduğu yanlış anlayışın terk edilmesi gerekir. Dolayısıyla zavallı ve yardıma muhtaç kesimlerin desteklenmesi ve korunması anlayışı yerine ekonomiye dinamizm kazandıran, rekabetçi yapıları kuvvetlendiren, teknolojik gelişmelerin öncüsü ve ilk uygulayıcısı olan, istihdam yaratan ve tüm bunların sonucu olarak da toplumun refah düzeyinin yükselmesinde en etkili rolü olan KOBİ'lerin desteklenmesi

anlayışının gerek politika yapıcılarında gerekse bürokrat kesimde hakim olması gerekir.

Dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişmeler, KOBİ’lerin diğer büyük işletmelere göre daha iyi performans gösterdikleridir. Karlılık, verimlilik, daha yüksek katma değer artışı ve kaliteli üretim sonucu olarak büyük işletmelere göre daha hızlı büyüdükleri gözlenmektedir. Türkiye’de 500 büyük firmayı takip eden 250 firmanın son yıllardaki gelişme performansları 500 büyük firmadan daha yüksektir. Örneğin, 1995 yılında, 500 büyük firmayı takip eden 250 büyük firmanın ihracat artışı yüzde 43.7 olurken, ülke ihracatının aynı yıldaki artış oranını yüzde 19 civarında olması, orta boy işletmelerin diğerlerine oranla daha iyi performans gösterdiğinin önemli bir göstergesidir. Benzer gelişme net katma değer verimliliğinde, vergi öncesi bilanço karlarında, varlık finansman yapılarında öz sermaye ağırlığının artışında da daha iyi performans göstermişlerdir (2).

Yukarda da belirttiğimiz gibi KOBİ’ler sağlıklı bir ekonomik yapının kurulması için teşvik edilmesi gereken kesimlerdir. Ancak, bu yaklaşım kaynakların belli kesimlere transferi şeklinde anlaşılmalıdır. Dolayısıyla kaynak aktarımı bir sosyal transfer şeklinde olmadan, tamamen ekonomik gerekçelerle rekabetçi yapıları bozmadan, hatta serbest rekabet koşullarının oluşmasını sağlayacak şekilde desteklenmelidir. Kaynak transferi yanısıra, KOBİ’lerin parasal kaynaklara ulaşmasını sağlayacak, diğer büyük işletmelerle eşit koşulların oluşturulması ve fırsat eşitliğinin yaratılması anlaşılmalıdır.

Büyük işletmeler, KOBİ’lere oranla, gerek kendi finansman kaynaklarının bol olması, gerekse yabancı finans kaynaklarından yararlanmada daha avantajlı durumdadır. Sermaye piyasalarından yararlanma konularında da büyük işletmeler KOBİ’lere göre çok daha avantajlı durumdadır. Dolayısıyla tüm bu dezavantajların ortadan kaldırılması işlemleri KOBİ destek kavramı içine girmektedir. KOBİ’ler için kurulan ve bir ihtisas bankası olan Halk Bankası bile KOBİ’ler için yeterli ve gerekli kaynağı kullandıramamakta, kaynağa ulaşmakta benzer

---

(2) İSO Rapor, 1995.

sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle Doğu ve G. Doğu Anadolu Bölgesi yatırımcıları için batı bölgelerinden teminat istenmesi gibi durumlar KOBİ'lerin ne tür zorluklarla karşı karşıya olduklarını göstermektedir ⁽³⁾.

Aşırı politikleşmiş toplumlarda, kamu desteklerine, ekonomik gereklere göre değil politik gerekçelerle yaklaşmakta ve taraftarlara kaynak aktarma şeklinde anlaşılmaktadır. Bu tür teşvik yaklaşımıyla yukarıda belirtilen amaçlara ulaşmak mümkün değildir. Dolayısıyla belli kesimlere kaynak aktarma anlayışı yerine, ekonominin gereklere göre kar-zarar-risk temeline dayalı anlayışla devlet desteği yapılmalıdır.

Mevzuat karmaşasına boğmadan sade, anlaşılır, pratik ve sonuca götürücü yöntemlerle KOBİ'ler desteklenmelidir. Yardımlar çok yaygın olmadan belli amaçlara ve alanlara yönelik olmalıdır. Çok yaygın ve genel amaçlı uygulamaların takibi ve etkinliğinin ölçülmesi zordur. Ayrıca, özellikle parasal teşviklerin uygulanmasında "istismar" ve "teşviğe dönük" rasyonel olmayan yatırımlar ve girişimler gündeme gelmekte, kaynakların rasyonel kullanımı söz konusu olmamaktadır. Hatta yanlış yapılan yönlendirme sonucu hem kamu kaynakları israf edilmekte, hem de girişimcinin kendi kaynakları da heba edilmektedir. Dolayısıyla parasal teşviklerin mümkün olduğunca az, bilgilendirme, eğitim, danışmanlık hizmetlerinin de mümkün olduğunca yaygın ve etkin olması gerekir. Salt parasal teşvikler genellikle ekonomik gerekçelerden çok kaynak transferi şeklinde algılandığından ciddi kontrol ve takip yapılmazsa beklenen sonuçların alınması güçleşir. Ancak sınırlı miktarlarda parasal teşviklerin yanısıra, Ar-Ge faaliyetlerinin belli kamu kurumlarıyla ortak yürütülmesi, personel eğitiminin kamu tarafından üstlenilmesi, kalite ve standartlarda gösterilen kolaylıklar, ihra-cat imkanlarının geliştirilmesine yönelik fuar, tanıtım organizasyonları vb. destekler de etkili olabilir. Uygun koşullu kredi yerine KOBİ'lerin finansal kaynaklara ulaşmada karşılaştıkları ipotek, kefalet ve geri ödeme riski gibi ilave yükler getiren uygulamaların kaldırılması etkili bir destek olacaktır.

KOBİ'lerin her türlü bilgi eksikliğinin giderilmesine yönelik ulusal bilgi merkezinin oluşturulması gerekir. Türkiye'de bulunan

---

⁽³⁾ Fehmi Gültekin, KOBİ'ler Aldıkları Kredileri Zamanından Önce Kapatıyor, Hedef, Şubat 1997

KOBİ'lerin en büyük sıkıntularından biri bilgi kaynaklarının yetersiz oluşudur. Yatırım tercihleri hala geleneksel anlayışla yapılmakta, rasyonel ve bilimsel ölçütler pek kullanılmamaktadır. 'Komşum yaptı bende yaparım' mantığıyla, daha önce yapılmış denenmiş yatırım konuları tekrarlanmakta, bu da, atıl kapasitelere yolaçabilmektedir. Türkiye'de özellikle KOBİ'ler hangi konu-da yatırım yapacağı konusunda karar veremeyen veya çok anlamsız gerekçelerle rasgele karar veren, bilimsel anlamda girişimci ruhundan yoksun bir çok yatırımcının olması, kaynakların etkin kullanılması açısından çeşitli sakıncaları beraberinde getirmektedir.

Özellikle kırsal kesimlerde bulunan girişimcilerin eğitilmesi, bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesine ilişkin çalışmalar yoğunlaşmalıdır. Her ne kadar KOSGEB bu tür faaliyetlerde bulunsa da yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü, bu ve benzeri kurumlar yeterli eleman ve kaynağa sahip olmadığından yapılan faaliyetler dönemsel ve ilgili kişilerin şahsi gayretleriyle sınırlı kalmakta, süreklilik ve kurumsallık gösterememektedir. Dünyada yatırım danışmanlığı genellikle özel kesim tarafından profesyonel anlamda yapılmaktadır. Türkiye'de bu alanda da gelişme gösterilememiştir. Danışmanlık yapanlar çoğunluklu yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmayan hatta eğitimi bile olmayan kişilerdir. Dolayısıyla yönlendirmeye ihtiyacı olan yatırımcı ve girişimcilerin özellikle bilgilendirilmesi, gerekiyorsa yönlendirilmesi işlevi belli bir süre devlet tarafından yürütülmelidir.

Türkiye'de çok çeşitli kurumlar KOBİ'lere ilişkin faaliyet icra etmeye çalışmaktadır. Bu kurumların organize edilmesinde ve bilgi merkezi görevini yapmasında DPT etkin rol oynayabilir. Kuruluş fonksiyonlarını dünyadaki gelişmeler nedeniyle büyük oranda yitiren ve kendisine yeni fonksiyonlar arayan DPT özel sektör için özellikle KÖY'de, kırsal kesimler'de bilgilendirilmeye ve yönlendirilmeye ihtiyacı olan girişimcilere rehberlik ve bilgi bankası görevini yüklenabilir.

Türkiye'de yatırımların yeterince yapılanmasının en önemli nedeni sermaye (tasarruf) yetersizliği olarak görülmektedir. Ancak, karlı alanlar yaratılır veya dışsal etkilerle oluşursa yeterli ölçüde yatırım yapılacak kaynak bulunabilmektedir. Son 10 yılda bir çok ilin hızlı gelişmesi bunu doğrulamaktadır. Dolayısıyla kaynakların yatırımlara aktarılması

mekaniz-masının iyi işletilmesi, aksaklıklar varsa kaldırılması gerekir. Anadoluda yeterli kaynağı olup, ancak, ne yapacağını bilmeyen tasarruf sahiplerinin sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Bunların girişimcilik ruhlarının geliştirilmesi durumunda, kaynakların daha fazla yatırımlara kaydırılması mümkün olabilecektir. Şu anda bir yatırımcı söz gelimi “un” konusunda yatırım yapma niyetinde olsa, Türkiye’de hangi bölgelerde kaç adet un fabrikası var, kapasiteleri nedir, atıl kapasite sözkonusu mudur, kullanılan teknolojiler, yatırım maliyetleri, ürün fiyatları, ihracat-ithalat durumu ve dünya fiyatlarıyla rekabet durumu nedir? Bunların hepsini bilmesi gerekir. Ancak, bu basit bilgilerin bile bulunabileceği herhangi bir kurum bulunmamaktadır.

4. AB’de KOBİ Tanımı ve KOBİ’lere Sağlanan Teşvikler

4.1. AB’de KOBİ tanımı

AB’de KOBİ’lerin tanımına ilişkin çalışmalar son yıllarda artarak devam etmektedir. Henüz Topluluğun üzerinde anlaştığı tek bir tanım olmamakla birlikte bu konudaki görüşmeler hızlanmıştır. Her ülkenin farklı tanımları olmakla birlikte topluluk olarak tek çerçeve tanımın yapılması gereğine inanılmaktadır. Bu doğrultuda, 3.04.1996 tarihli topluluk komisyonu tavsiyesi gereğince tek bir tanım üzerinde durulmaktadır. Komisyon KOBİ tanımlamasındaki geleneksel ve yeni ölçütleri değerlendiren-dererek üç temel ölçüt üzerinde durmuştur (4).

Çalışan Sayısı Ölçütü; Çalışan sayısı en önemli ölçütlerden biri olarak kabul edilmiş ve KOBİ’lerin esnaf kesiminden ayrılması ve KOBİ gibi görünmeye çalışan büyük işletmelerden ayrılmasında, çalışan sayısının önemi üzerinde durulmuş ve eski 1-500 çalışan sınırının neredeyse tüm işletmelerin (%99.9) ve istihdam ve ciro bakımından Avrupa ekonomisinin neredeyse dörtte üçünü kapsamaması bakımından ayırıcı nitelikte olmadığı gerekçesiyle 1-250 çalışan sayısı esas alınarak sınır çizilmiştir,

---

(4) Cinel Kayaalp, KOBİ’lerin Tanımlanması Problemi Çözüm Bekliyor. Hedef, Aralık 1996

Mali Güç Ölçütü; Çalışan sayısının önemli ölçütlerden biri olduğunu belirtmekle birlikte, buna mali bir ölçütün eşlik etmesinin bunların da ciro ile birlikte bilanço toplamının olmasının gerekli olduğu ve 40 Milyon ECU'yu aşmayacak yıllık ciro veya 27 Milyon ECU'yu aşmayacak yıllık bilanço toplamına sahip olması gerektiği belirtilerek, bu iki mali ölçütten birinin aşılmasına esneklik gösterilmesinin uygun görülme-sine,

Bağımsızlık Ölçütü; Bağımsızlığın da büyük çaplı bir şirketler grubuna ait bir KOBİ'nin eşit boyuttaki rakiplerinin erişemeyeceği kaynak ve destek imkanlarına sahip olması bakımından temel bir ölçüt teşkil ettiğini; ayrıca gerçek ekonomik güçleri bir KOBİ'ninkinden fazla olan KOBİ birliklerinden oluşan tüzel kişiliklere karşı tedbir alınması ihtiyacı duyulduğu açıkça belirtilerek bağımsızlık prensibinin KOBİ'lerin tanımlan-masında önemine dikkat çekilmiştir.

Dolayısıyla KOBİ'leri hedef alan destek tedbirlerinin firmalara bilfiil fayda sağlaması için bu işletmelerin tanımında yeterince katı ölçülerin ortaya konması gerektiği inancı hakim olmuştur. Ayrıca, üye ülkeler arasında yerel ve bölgesel koşullara göre değişebilen esnek bir anlayış mümkün olabilmektedir.

4. 2. AB'de KOBİ Teşvikleri

Serbest ve adil rekabet prensiplerine dayalı olan piyasa ekonomilerinde devlet yardımları her ne kadar haksız rekabete yolaçan bir mekanizma olarak görülse de, ne geçmişte, ne günümüzde ne de gelecekte teşviklerden tamamen arındırılmış bir ekonominin varlığından söz etmek mümkün değildir. Giderek yoğunlaşan rekabet ortamında devlet yardımlarının niteliği ve çeşitliliği de artan bir önem kazanmaktadır. Bu noktada her ne kadar uluslararası anlaşmalarda temel prensip olarak devlet yardımlarına olumlu yaklaşılsa da kurallara bağlı kalmak kaydıyla devlet yardımları en gelişmiş ülke ekonomilerinde başta olmak üzere tüm ekonomilerde uygulanmaktadır. Devlet yardımlarına ilişkin ülkeleri ilgilendiren en önemli uluslararası düzenleme GATT (Dünya Ticaret Örgütü) tarafından belirlenen kurallardır.

Kısaca, GATT devlet yardımlarını üç ana kategoriye ayırmıştır. Birincisi, ihracat potansiyelini ilgilendiren ve ithal malı yerine yerli malı

kullanımını destekleyen uygulamaları **"yasaklanmış subvansiyon"** olarak tanımlamıştır. İkincisi, yasaklanmış olmakla birlikte diğer üye devletlerin çıkarlarını olumsuz olarak etkilemeyecek koşuluna bağlanan subvansi-yonları **"karşı önlem alınabilir subvansiyon"** olarak kabul edilmiştir. Üçüncüsü de, Ar-Ge, KOBİ, çevre destekleri, sipesifik olmayan bölgesel gelişme yardımları **"karşı önlem alınmasını gerektirmeyen subvan-siyon"** olarak tanımlanmıştır.

AB ve Türkiye'nin de taraf olduğu GATT tarafından belirlenen temel kriterler gözönüne alındığında "uygulanabilir devlet yardımlarının" genel çerçevesi ana hatlarıyla ortaya çıkmaktadır. AB'de de devlet yardımları GATT tarafından belirlenen ve anahatlarıyla yukarda belirtilen kurallara uygun olarak yapılmakta ve Komisyon tarafından denetlenmektedir.

AB'de KOBİ'lere sağlanan destekler, gerek birlik düzeyinde gerekse üye ülkelerde ulusal ve bölgesel düzeyde öncelikli ve ayrıcalıklı bir yer teşkil etmektedir. Bunun nedeni tüm dünyada olduğu gibi AB'de de KOBİ'lerin sanayi dokusunun temelini oluşturmaları, bölgesel kalkınmada, işsizliğin önlenmesinde ve zorlaşan rekabet koşullarına uyum sağlamada anahtar rolü oynamalarındandır.

AB'de devlet destekleri çok yaygın olarak uygulanmakla birlikte uluslararası kamuoyuna konuyla ilgili fazlaca bilgi yansımamaktadır. Konunun mahiyeti itibariyle "gizlilik" içinde yapılabilmektedir. Devletler, yapacakları destekleri tüm kamuoyunun duyacağı şekilde yapmamakta, ilgili kişi veya kurumlar arasında çoğu kez gizli yapılmaktadır. Bu nedenle, üye devletlerin ne kadar teşvik verdiğine ilişkin doğru rakamlara ulaşmak mümkün olmamaktadır. Ancak kamuoyuna yansıyan rakamlar bile Topluluk ekonomileri içinde devlet yardımlarının önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Genel olarak Toplulukta devlet yardımı araçlarının ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, vergisel teşviklerin yanısıra, uygun koşullu krediler (düşük faizli ve uzun dönemli), hibe şeklinde uygulanan parasal teşvikler ve diğer eğitim, istihdam, Ar-Ge'ye yönelik destekler de ağırlıklı olarak uygulanmaktadır. Ancak yukarda sayılan yardımların, rekabet gücü olmayan işletmeleri yapay olarak yaşatılmasını sağlayacak nitelikte olmaması

ge-rekir. Ayrıca devlet yardımları sürekli olmayıp KOBİ'lerin finansman sorunlarından kurtulabilmeleri ve devlet desteği olmadan yaşayabilir duruma gelmesi için geçici olarak uygulanmalıdır.

5. Türkiye'de KOBİ Tanımı ve Sağlanan Teşvikler

Bir ekonomi için bu kadar önemli fonksiyona sahip olan KOBİ'lerin özellikle ülkemizde çok çeşitli sorunları vardır. Bunun en temel nedeni ise; ülkemizde KOBİ'lerin öneminin yeterince anlaşılammış olmasındandır. Dünya ülkelerinde KOBİ kavramı 1970'li yıllardan sonra gündeme gelirken, ülkemizde KOBİ kavramı 1990'lı yılların ortasından sonra tartışılmaya başlanmış ve 1994 yılı Sanayi Bakanlığı, 1996 yılı da Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından KOBİ yılı ilan edilmiş, ilk defa mevzuattaki yerini de 16.10.1996 da çıkan KOBİ teşvik kararnamesi ile almıştır.

5.1. Türkiye'de KOBİ Tanımı

İşletmelerde ölçek tanımının tüm dünyada henüz net ve herkes tarafından kabul edilmiş ortak tanımlar olmamakla birlikte bu doğrultuda çalışmalar sürmektedir. Her ülke hatta aynı ülke içindeki farklı kurumların birbirinden farklı işletme tanımları yaptıkları gözlenmektedir. Bunun nedeni kuruluşların amaçları ve işlevleri doğrultusunda yöneldikleri hedef kitlelere göre hareket etmelerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'de de 1990'lı yıllarda başlamak üzere KOBİ ekonomik kavramlar arasında sıkça kullanılmaya başlanmakla birlikte tüm kurumların tek bir tanım etrafında birleşmeleri sağlanamamıştır. Aşağıda bazı kuruluşların benimsedikleri KOBİ tanımları yer almaktadır (5).

DİE

---

(5) Hülya Özdemir, Gümrük Birliği Kapsamında Türkiye'deki KOBİ'ler için İhracatı Teşvik Olanakları, Ekonomik Vizyon, Özel Rapor.

1992 yılında, imalat sanayiinde 10-49 kişi çalıştıran işyerleri küçük, 50-99 kişi çalıştıran işyerleri orta ölçekli işletmeler olarak tanımlanmıştır.

Halk Bankası

1996 yılında, Çalışan sayısı 1-99 arası ve makina parkı bilanço değeri 15 Milyar TL'yi geçmeyen işletmeler küçük işletmeler, çalışan sayısı 10-250 ve makina parkı bilanço değeri 30 Milyar TL'yi geçmeyen işletmeler ise orta ölçekli işletmeler olarak tanımlanmıştır.

TOSYÖV

Çalışan sayısı 1-5 arasında olan işletmeler çok küçük, 5-200 arası kişi istihdam eden işletmeler küçük ve orta ölçekli işletmeler olarak tanımlanmıştır.

KOSGEB

İşçi sayısını ölçüt olarak kuruluş kanununda belirtilen tanımı kullanmaktadır. Buna göre, imalat sanayiinde 1-50 arası işçi çalıştıran işyerleri küçük, 51-150 arasında işçi çalıştıran işyerleri orta ölçekli işletmeler olarak tanımlanmıştır.

TOBB

İstihdam sayısı 1-9 arası mikro, 10-49 arası küçük, 50-150 arası işletmeler ise orta boy işletmeler olarak sınıflandırılmıştır.

EXIMBANK

İhracata yönelik kredi programında işletmeleri, 1-250 işçi çalıştıran işletmeleri küçük ve orta ölçekli işletmeler olarak tanımlamaktadır.

Dış Ticaret Müsteşarlığı

İmalat sanayiinde faaliyet gösteren, 1-200 işçi çalıştıran, gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı bilanço

net değeri itibariyle iki milyon ABD Dolarını aşmayan işletmeler olarak tanımlamıştır.

Hazine Müsteşarlığı

96/8615 Sayılı Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkındaki Kararnamenin 2. Maddesinde; en çok 150 işçi çalıştıran, kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makina teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşlarının toplam net değeri 50 Milyar TL'ye kadar olan işletmeler KOBİ kapsamında değerlen-dirilmiştir. Bu tutar her yılbaşında önceki yıla ait yeniden değerleme oranında artmaktadır.

TOSYÖV'ün yaptığı bir araştırmada Türkiye'de 30'un üzerinde KOBİ tanımının bulunduğu ortaya çıkmıştır (6). Tek bir KOBİ tanımının yapılmasının uygulanacak politik hedefler açısından zorlukları sözkonusu olmaktadır. Ancak tek bir tanım yerine çerçeve ya da genel tanımın yapılarak bu çerçeve tanım bağlamında alt tanımlar yapılabilirdir.

5.2. KOBİ Yatırım Teşvik Mevzuatı

Yıllardır uygulanmakta olan genel teşvik tedbirlerinden farklı olarak yalnızca KOBİ'lere yönelik olarak çıkartılan "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları" hakkındaki 96/8615 sayılı Karar 16.10.1996 tarih ve 22789 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Kararname'nin uygulama esaslarını belirten Tebliğ de 96/3 sayılı, 31.10.1996 tarih ve 22803 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Genel olarak çok fazla değişiklik olmamakla birlikte 7.03.1998 tarih ve 23279 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 98/10669 sayılı Kararla bazı değişiklikler getirilmiştir.

Hazine Müsteşarlığı yetkisinde uygulanan KOBİ teşviklerinde müracaat şartları kolaylaştırılmış, uygulayıcı ve denetleyici kurum olarak Halk Bankası görevlendirilmiş ve müracaatlar mahallindeki Halk Bankası şubelerine yapılmakta ön elemenden sonra uygun mütalaa edilen projeler Halk Bankası Genel Müdürlüğü'nce değerlendirilmekte ve Halk Bankası'nca uygun görülen projeler Hazine Müsteşarlığı'na (Teşvik Uygulama

---

(6) Hülya Özdemir, a.g.e.

Genel Müdürlüğü'ne) gönderilmekte, kaynak durumuna göre Müsteşarlık Teşvik Belgesi düzenlemektedir. Kullanılacak krediler doğrudan yatırımcıya verilmeyip makina-teçhizatın temin edildiği firmalara verilmektedir.

Yöre farkı gözetilmeksizin imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmeler destek unsurlarından yararlanmaktadırlar. Ancak son çıkan Kararnamede "Acil Destek Kapsamına" alınan illere öncelik verileceği belirtilmektedir. Acil destek Kapsamında olan iller ise; Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kahramanmaraş, Kars, Kilis, Malatya, Mardin, Muş, Rize, Siirt, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tunceli ve Van illeri olarak belirlenmiştir.

Son yıllarda ihracatta devlet yardımlarına ilişkin uygulamalarda da KOBİ'lerin ön plana geçtiği görülmektedir. İhracatta devlet yardımlarına ilişkin uygulamalarda KOBİ'ler için genellikle, eğitim, araştırma, fuarlara katılım, çevre, istihdama katkı ve uluslararası çeşitli kalite, güvence, çevre ve sağlık belgelerinin teminine parasal katkı şeklinde yapılmaktadır. Konumuz öncelikle yatırım teşvikleri olduğundan ihracat teşviklerine detaylı değinilmemiştir. Yatırım teşvik tedbirleri aşağıda incelenecektir;

DESTEK UNSURLARI

KDV Desteği

Yurt içinden temin edilecek makina teçhizat için Kalkınmada Öncelikli Yörelerde KDV+10 puan, diğer yörelerde KDV oranı kadar teşvik primi ödenmektedir.

Fon Kaynaklı Yatırım ve İşletme Kredisi

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde 20 Milyar TL, Acil Destek kapsamındaki illerde 30 Milyar TL'ye, diğer yörelerde 15 Milyar TL'ye kadar olmak üzere yatırım kredisi, 10 Milyar TL'ye kadar da işletme kredisi tahsis edilmektedir. Kredilere uygulanacak faiz oranları; kalkınmada öncelikli ve acil destek kapsamındaki illerde yüzde 20, diğer yörelerde yüzde 30 oranındadır.

KOBİ'lerin aktif değerlerine ilişkin tutar ile Fon kaynaklı yatırım ve işletme kredisi miktarları her yıl yeniden değerlendirilme katsayısı ile çarpılarak güncelleştirilir.

Yatırım İndirimi

Bölge ve sektör farkı gözetilmeksizin yüzde 100 olarak uygulanmaktadır.

Gümrük Vergisi ve Fon Muafiyeti

Sektör ve ülke farkı gözetilmeksizin yüzde 100 olarak uygulanır.

Damga Vergisi ve Harç İstisnası gibi belli başlı teşvik araçları uygulanmaktadır.

Ayrıca, Finansman Fonu desteği, Finansal Kiralama desteği, Bina İnşaat Harcı İstisnası, Kalkınmada Öncelikli Yörelere yatırımlarda Vergi, Resim ve Harç istisnası teşvikleri de uygulanmaktadır. Kredi haricinde diğer teşvik araçları genel teşvik uygulamalarında da uygulanmaktadır. KOBİ teşviklerinde en önemli teşvik aracı "Fon Kaynaklı Kredi" kullanılmasıdır. Kredinin faiz oranlarının düşük olması KOBİ'lerin kısa dönemli darboğazları gidermede, tevsi ve modernizasyonlarını yapabilmeye ve işletme sermayesi sıkıntılarını hafifletmeye önemli bir kaynaktır.

Türkiye'de yaşanan ekonomik gelişmeler ve yatırım açısından Türkiye'nin avantajlı durumunun devam etmesi, KOBİ'lerin büyüme ve atılım yapma eğiliminde olması, Türk toplumunun genç ve dinamik olması, risk üslenmeye kendi işini büyütmeye azimli olması, hırslı ve atak girişimci potansiyeline sahip olması gibi faktörler uygun koşullu kredi olanaklarına olan talebi artırmaktadır.

6. Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi

1996 yılının sonunda KOBİ Teşvik Kararnamesi kapsamında teşvik belgesi düzenlenmeye başlanmıştır. Mevzuat gereği yöre farkı gözetmek-sizin kararname şartlarına uyan KOBİ'lere teşvik belgesi

düzenlenmeye başlanmıştır. 1.2.1998 itibariyle Türkiye genelinde 2.249 adet KOBİ yatırım teşvik belgesi düzenlenmiştir. Düzenlenen belgelerin toplam yatırım tutarı 55.976.375.841.000 TL'dir. Bu belgelere verilen yatırım ve işletme kredilerinin toplamı ise, 29.056.819.899.000 TL'dir. Kredi haricinde firmalara ödenen yerli makina-teçhizat için 951.974.213.000 TL KDV desteği ödemesi yapılmıştır.

Bölgeler ve iller itibariyle yatırımların dağılımı Tablo 3'de verilmiştir. Bölgesel dağılımda Marmara Bölgesi birinci sırayı alarak, toplam yatırım tutarının yaklaşık yüzde 30'unu almıştır. İç Anadolu Bölgesi ikinci sırada pay almış ve toplam içinde yüzde 20.5'lik paya sahip olmuştur. Ege Bölgesi yüzde 12.8 ile üçüncü, Karadeniz Bölgesi yüzde 11.2 ile dördüncü, Akdeniz Bölgesi yüzde 9.9 ile beşinci, Doğu Anadolu Bölgesi yüzde 9.1 ile altıncı ve G. Doğu Anadolu Bölgesi ise yüzde 6.4 ile en az pay alan Bölge olmuştur.

KOBİ'lere verilen teşviklerin iller itibariyle dağılımında illerin ekonomik aktivitelerine paralel bir dağılım görülmektedir. İlk üç sırayı İstanbul, Ankara ve İzmir alırken, hemen arkasından Bursa dördüncü, Kahramanmaraş beşinci sırada yer almıştır. İlk beşi takip eden beş il ise sırasıyla, G. Antep, Çorum, Elazığ, Adana ve Kayseri illeri olmuştur. İlk 5 ilin toplamdan aldıkları pay yaklaşık yüzde 40'a kadar ulaşmaktadır. İlk 10 ilin toplam içindeki payı yüzde 60'a ulaşmaktadır. İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa illerinin toplam içindeki payının yüzde 40'ın üzerinde olması KOBİ teşviklerinin gelişmiş bölgeler lehine bir gelişme gösterdiği görülmektedir.

Tablo 2:
İllerin 5'erli Gruplar Halinde Aldıkları Paylar

İller	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Pay %	44,9	12,8	9,1	6,7	5,1	4,2	3,5	3,1	2,5	2,2	1,7	1,3	1,1	0,7	0,4	0,1

Yukardaki Tablo'dan daha net görülmektedir ki, iller itibariyle dengeli bir dağılımın yapıldığı söylemek mümkün değildir.

KOBİ teşviklerinin sektörler itibariyle dağılımı Tablo 4'de gösterilmiştir. Dokuma giyim yüzde 22.5 ile birinci sırada yer alırken, makina imalat yüzde 10 ile ikinci sırada, lastik-plastik sektörü de yüzde 9 ile üçüncü sırada yer almıştır. Madeni eşya yüzde 9 ile dördüncü, orman ürünleri yüzde 8 ile beşinci sırada yer almıştır. Sektörel dağılımda dokuma giyim, makina imalat, lastik, madeni eşya ve orman ürünleri sektörleri toplam içinde yaklaşık yüzde 50'lik paya sahip olmuştur. Ayrıca 116 adet teşvik belgesi de çeşitli nedenlerle iptal edilmiştir.

SONUÇ

KOBİ'lerin Türkiye'de ayrıcalıklı olarak desteklenmeye başlanması çok yeni bir durumdur. Gerek yatırım ve işletme döneminde gerekse ihra-catta KOBİ'lerin ayrıcalıklı ve öncelikli olarak desteklenmeye başlanması kapının aralanması ve bir başlangıç olması açısından sevindirici bir gelişmedir. Ancak; KOBİ yatırım teşvikleri uygulamasının başladığı 1996 yılının sonundan günümüze kadar geçen sürede çok fazla yol kaydedildiğini söylemek mümkün değildir. Uygulamaların çok sınırlı kalıp yaygın-laştırılamaması KOBİ'lerin beklentilerini karşılamaktan uzak kalmıştır. Verilen kredilerin limitlerinin yetersiz olmakla birlikte, müracaat eden firmaların ancak yüzde 5'inin teşviklerden yararlanması KOBİ teşvik uygulamasının son derece sınırlı kalmasına neden olmuştur.

Uygulamanın son derece sınırlı olmakla beraber verilen teşvik belgelerinin iller itibariyle dağılımında gelişmiş illerin ön plana çıkması da KOBİ politikası amaçları açısından yeniden değerlendirilmesi gereken bir gelişmedir. Daha çok gelişmemiş ve gelişme eğiliminde olan illerdeki KOBİ'lere öncelik verilmesi gerekirken uygulamanın gelişmiş bölgelerde aşırı yoğunlaşması uygulamanın amacına ters düşmesi KOBİ teşvik uygulamalarına eleştirilerin artmasına ve belki de çok sınırlı olan uygulamaların da zarar görmesine neden olabilecektir. Elbette karlı olmayan, rasyonel olmayan işletmelere bulunduğu bölgesi itibariyle kaynak aktarımında bulunulmasını savunmak doğru değildir. Ancak, sanayinin Türkiye geneline yaygınlaştırılması açısından gelişme potansiyeli olan bölgelere öncelik verilmesi sayısız önem arz etmektedir. Zaten yatırım maliyetleri ve rekabet açısından gelişmiş bölgelerin

aleyhine gelişmeler sözkonusudur (kiralarda, ücretler, aşırı kentleşmenin getirdiği sorunlar vb). Ayrıca devlet desteği olmadan da yatırım yapılacak bölgeleri teşvik etmenin teşvik mantığı açısından hiçbir anlamı yoktur.

Türkiye’de yaşanan kaynak sıkıntısının gelecek bir kaç yılda çözülmesini beklemek mümkün olmadığından KOBİ’lerin finansman sıkıntısını karşılayacak kısa dönemde kamu tarafından yeterli kaynağın aktarılmasını beklemek aşırı iyimserlik olur. Ancak, kaynakların bize göre çok bol ve ucuz olduğu uluslararası fonlara KOBİ’lerin ulaşmasında devlet daha etkin rol üslenebilir. Avrupa şartlarında belki daha yüksek maliyetlerle kredi kullanmak isteyen yüzlerce KOBİ’nin olmasına rağmen bu konuda kayda değer bir çalışma görülmemektedir.

Tablo 3: KOBİ Teşviklerinin İller İtibariyle Dağılımı (000 TL)

İL	ADET	YATIRIM TUTARI	KREDİ	KDV DESTEĞİ	KREDİ+KDV	PAY %
İSTANBUL	355	10.598.429.158	5.037.512.600	82.969.543	5.120.482.143	17,06
ANKARA	251	7.071.886.924	3.514.529.999	93.558.860	3.608.088.859	12,02
İZMİR	150	4.092.806.619	2.018.249.600	71.805.317	2.090.054.917	6,96
BURSA	129	3.440.496.603	1.729.309.000	44.248.810	1.773.557.810	5,91
KMARAŞ	51	1.556.532.963	896.060.800	5.785.950	901.846.750	3,01
G.ANTEP	57	1.625.389.078	804.573.000	23.777.531	828.350.531	2,76
ÇORUM	49	1.306.023.760	792.965.000	17.159.831	810.124.831	2,7
ELAZIĞ	52	1.259.684.277	740.063.000	43.095.257	783.158.257	2,61
ADANA	56	1.427.594.746	706.900.000	26.612.384	733.512.384	2,44
KAYSERİ	54	1.369.315.404	674.839.000	11.185.209	686.024.209	2,29
SİVAS	63	1.024.503.534	594.202.000	39.757.394	633.959.394	2,11
MALATYA	42	960.188.345	552.647.000	10.430.323	563.077.323	1,88
KOCAELİ	38	1.120.358.659	527.225.000	18.969.289	546.194.289	1,82
ERZURUM	43	790.463.107	493.565.000	23.571.821	517.136.821	1,72
SAMSUN	34	954.601.023	459.909.000	27.787.577	487.696.577	1,63
AFYON	38	834.499.776	424.080.000	21.567.564	445.647.564	1,49
DİYARBAK	26	745.787.910	436.927.000	8.272.500	445.199.500	1,48
İÇEL	35	775.402.749	381.130.000	22.093.743	403.223.743	1,34
ŞURFA	21	549.112.716	341.275.100	21.292.229	362.567.329	1,21
ZONGULD	25	593.332.278	354.900.000	4.139.640	359.039.640	1,2
TOKAT	33	513.656.924	326.549.000	18.780.161	345.329.161	1,15
AYDIN	23	696.565.823	329.783.000	10.714.500	340.497.500	1,13
KASTAMO	28	473.152.007	298.115.000	3.268.500	301.383.500	1
İSPARTA	26	512.493.016	263.412.000	12.749.099	276.161.099	0,92
BOLU	29	506.604.662	265.584.000	3.571.839	269.155.839	0,9
BURDUR	22	451.947.312	249.307.000	18.661.084	267.968.084	0,89
ESKİŞEHİR	22	519.469.747	259.480.000	5.603.250	265.083.250	0,88
MANİSA	20	486.356.788	243.041.000	10.649.850	253.690.850	0,85
BALIKESİR	22	497.357.054	244.831.000	7.364.685	252.195.685	0,84
ANTALYA	22	450.124.898	226.670.000	9.461.834	236.131.834	0,79
SAKARYA	19	412.523.242	210.230.000	15.642.621	225.872.621	0,75
TRABZON	17	417.329.222	209.096.200	12.192.000	221.288.200	0,74
HATAY	15	418.753.320	204.444.000	4.421.739	208.865.739	0,7
KONYA	21	365.715.159	193.480.000	12.974.540	206.454.540	0,69
ADİYAMA	13	337.264.551	202.461.000	1.172.283	203.633.283	0,68
KARS	18	310.791.884	202.105.000	1.431.525	203.536.525	0,68
MUŞ	15	296.287.497	190.230.000	4.247.100	194.477.100	0,65
AMASYA	20	304.698.857	180.303.600	7.707.675	188.011.275	0,63
DENİZLİ	13	343.675.929	165.820.000	20.885.340	186.705.340	0,62
KÜTAHYA	14	284.922.737	156.295.000	18.011.004	174.306.004	0,58
TEKİRDAĞ	13	354.573.364	164.560.000	1.276.950	165.836.950	0,55
BARTIN	9	217.735.941	133.730.000	14.102.550	147.832.550	0,49
UŞAK	12	268.438.888	132.430.000	14.039.341	146.469.341	0,49
ERZİNCAN	13	239.190.879	139.114.000	6.519.522	145.633.522	0,49
MARDİN	8	250.973.084	140.665.000	3.701.250	144.366.250	0,48

İL	ADET	YATIRIM TUTARI	KREDİ	KDV DESTEĞİ	KREDİ+KDV	PAY %
NİĞDE	12	276.077.852	137.985.000	2.464.050	140.449.050	0,47
SİNOP	11	233.770.955	134.641.000	4.401.450	139.042.450	0,46
GİRESUN	14	228.417.579	125.284.000	9.991.518	135.275.518	0,45
ÇANKIRI	12	226.464.763	129.222.000	3.802.952	133.024.952	0,44
ORDU	7	181.965.174	101.560.000	17.425.135	118.985.135	0,4
KARABÜK	14	216.875.631	111.665.000	4.925.627	116.590.627	0,39
İĞDIR	9	194.724.110	109.125.000	2.572.500	111.697.500	0,37
MUĞLA	11	198.555.278	104.567.000	1.627.500	106.194.500	0,35
YOZGAT	9	157.186.023	97.160.000	5.992.500	103.152.500	0,34
ARDAHAN	10	138.044.543	93.935.000	820.350	94.755.350	0,32
AĞRI	6	121.172.931	81.625.000	6.716.150	88.341.150	0,29
KIRŞEHİR	6	167.541.359	78.550.000	2.310.000	80.860.000	0,27
HAKKARİ	5	118.452.770	79.145.000	0	79.145.000	0,26
KIRIKKALE	5	96.193.871	70.130.000	5.790.000	75.920.000	0,25
VAN	8	107.155.185	66.480.000	4.404.240	70.884.240	0,24
OSMANYE	6	121.471.979	70.170.000	0	70.170.000	0,23
BİNGÖL	5	97.408.111	64.960.000	5.189.625	70.149.625	0,23
NEVŞEHİR	11	122.869.804	66.755.000	2.250.000	69.005.000	0,23
BİLEÇİK	5	113.776.925	64.107.000	0	64.107.000	0,21
BATMAN	3	97.294.116	57.750.000	2.039.250	59.789.250	0,2
KARAMAN	5	97.469.980	45.535.000	4.005.000	49.540.000	0,17
ÇANAKKALE	8	75.002.385	44.170.000	2.776.251	46.946.251	0,16
BİTLİS	3	72.708.703	45.260.000	0	45.260.000	0,15
KİLİS	4	75.598.587	41.800.000	0	41.800.000	0,14
EDİRNE	4	83.222.491	38.870.000	2.093.601	40.963.601	0,14
SİİRT	3	75.064.250	30.354.000	1.218.000	31.572.000	0,11
YALOVA	3	49.516.290	29.680.000	0	29.680.000	0,1
AKSARAY	2	53.189.329	26.200.000	1.927.500	28.127.500	0,09
RİZE	3	39.393.153	23.512.000	0	23.512.000	0,08
TUNCELİ	2	35.119.000	23.225.000	0	23.225.000	0,08
GÜMÜŞHANE	3	34.861.300	22.770.000	0	22.770.000	0,08
ARTVİN	2	17.149.000	11.680.000	0	11.680.000	0,04
KIRKLARELİ	1	16.250.000	9.750.000	0	9.750.000	0,03
BAYBURT	1	9.400.000	6.600.000	0	6.600.000	0,02
TOPLAM	2249	55976375841	29056819899	951974213	30008794112	100

(1.2.1998 itibarıyla)
KAYNAK: HM

Tablo 4:

KOBİ Teşviklerinin Bölgeler İtibariyle Dağılımı (000 TL)

BÖLGELER	TUTAR	ADET	PAY
MARMARA	16.727.237.492	596	29,88%
İÇANADOLU	11.474.071.825	468	20,50%
EGE	7.211.325.395	284	12,88%
KARADENİZ	6.296.774.472	300	11,25%
AKDENİZ	5.557.730.035	224	9,93%
DOĞUANADOLU	5.112.972.823	247	9,13%
GÜNEYDOĞUANADOLU	3.596.263.799	130	6,42%
TOPLAM	55.976.375.841	2.249	100,00%

(1.2.1998 itibariyle)

KAYNAK: HM

KAYNAKLAR

- Tamer Müftüoğlu, Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Turhan Kitabevi, 1998
- İSO Rapor 1995
- Fehmi Gültekin, KOBİ’ler Aldıkları Kredileri Zamanından Önce Kapatıyor, Hedef, Şubat 1997
- Cinel Kayaalp, KOBİ’lerin Tanımlanması Problemi Çözüm Bekliyor, Hedef, Aralık 1996
- Hülya Özdemir, Gümrük Birliği Kapsamında Türkiyedeki KOBİ’ler için İhracatı Teşvik Olanakları, Ekonomik Vizyon, Özel Rapor.
- Ayfer Yılmaz, Ülke Kalkınmasına Hizmet Edecek KOBİ’ler Hedefimizdir, ASOMEDYA.
- Cemil Arıkan ve M.Sait Atınç, Teknolojide Transfer Dönemi, ASOMEDYA, Temmuz 1995.
- Fuat Miras, KOBİ’lerimizi Desteklemek Zorundayız, ASOMEDYA
- Füsün Güvenç, Teknoloji Transferi Bitti Artık Buluş Zamanı, Ekonomist, Temmuz 96.
- H.Sarıaslan, KOBİ’lerin Desteklenmesinde Yeni Stratejiler ve Yaklaşımlar Ne Olmalıdır, Türkiye’de KOBİ’lerin teşvik Edilmesi Protokolü, Hotel Bilkent, 1996.
- Meral Gezgin İriş, Türkiyeye Özgün Sistemler Yaratılmalı, ASOMEDYA.
- Sanayileşme Politikaları, 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı ÖİK.Raporu
- 1995 Yılında Türkiye’nin 500 Büyük Kuruluşunu İzleyen 250 Büyük Sanayi Kuruluşu, İSO Dergisi, Ekim 1996.
- KOBİ’lerle İlgili Mevzuatlar.